

**General-locotenent (rtr.) dr. Cristea DUMITRU
(coordonator)**

General-locotenent (rtr.) dr. Constantin MINCU

General-maior (r.) dr. Mihai BURLACU

Colonel (rtr.) dr. Alexandru OȘCA

Colonel dr. Dan ȚIGĂNUȘ

**TRANSMISIUNILE
SUPPORT PENTRU CONDUCEREA MILITARĂ
(Ediție revăzută și adăugită)**

Redactori: prof. univ. dr. Alesandru Duțu, Mihail Căruțașu, Marian Cristea

Coperta: Mihail Căruțașu

Tehnoredactare computerizată: Mirela Buzincu, Marian Cristea

Corectură: Mihail Căruțașu, Marian Cristea

Culegere text: Angelica Martin, Elena Ghica

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate autorilor

- Responsabilitatea privind conținutul lucrării revine în totalitate autorilor

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Transmisiunile suport pentru conducerea militară /

g-ral lt. (rtr.) dr. Constantin Mincu, g-ral de brigadă dr. Mihai Burlacu,

col. (rtr.) dr. Alexandru Oșca, col. dr. Dan Țigănuș ;

coord.: g-ral lt. (rtr.) dr. Cristea Dumitru. -

Ed. rev. și adăug.. - București :

Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-630-6518-04-3

I. Mincu, Constantin

II. Burlacu, Mihai

III. Oșca, Alexandru

IV. Țigănuș, Dănuț

V. Cristea, Dumitru (coord.)

623.61

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	5
I. INTRODUCERE.....	7
II. CONTRIBUȚIA SUBUNITĂȚILOR DE TELEGRAFIE LA ASIGURAREA CONDUCERII ÎN RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ (1877-1878).....	12
III. SCHIMBĂRI SURVENITE ÎN STRUCTURA ORGANIZATORICĂ, PREGĂTIREA ȘI ÎNZESTRAREA SUBUNITĂȚILOR DE TELEGRAFIE ÎN PERIOADA 1878 -1900.....	29
IV. PREOCUPĂRI ȘI ACȚIUNI PENTRU ACCELERAREA ÎNZESTRĂRII ARMATEI CU MIJLOACE DE TRANSMISIUNI ÎN PRIMII ANI AI SECOLULUI XX.....	47
V. TRANSMISIUNILE ARMATEI ROMÂNE ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL	86
V.1. <i>Împrejurările în care s-au desfășurat acțiunile de luptă în prima parte a războiului</i>	86
V.2. <i>Acțiunea formațiunilor de transmisiuni în campania din anul 1916</i>	101
V.3. <i>Rolul transmisiunilor în perioada de refacere a potențialului militar și în timpul luptelor de la Mărăști, Mărășești și Oituz</i>	113
V.4. <i>Unitățile de transmisiuni după semnarea Armistițiului și Păcii de la București</i>	141
VI. TRANSMISIUNILE ÎNTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE	154
VI.1. <i>Eforturi pentru organizarea trupelor de transmisiuni și dotarea lor cu tehnică specifică</i> ...	154
VI.2. <i>Inițiative pentru perfecționarea învățământului și pregătirii efectivelor de transmisiuni</i>	181
VII. TRANSMISIUNILE ARMATEI ROMÂNE ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL	190
VII.1. <i>Măsurile pregătitoare și participarea unităților de transmisiuni la campania Armatei Române pe frontul de Est</i>	190
VII.2. <i>Participarea unităților de transmisiuni la campania Armatei Române pe frontul de Vest</i> .	228
VIII. TRUPELE DE TRANSMISIUNI LA SFÂRȘITUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL.....	271
IX. SCURTĂ PREZENTARE A TRANSMISIUNILOR ARMATEI ROMÂNE ÎN PERIOADA 1964 - 1989.....	280
X. SISTEMUL DE TRANSMISIUNI AL ARMATEI ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 1990 - 2002	286
XI. EVOLUȚIA ARMEI TRANSMISIUNI DUPĂ ANUL 2003	299
XII. EROI TRANSMISIONIȘTI ATITUDINI ȘI FAPTE MEMORABILE.....	427
XIII. EPILOG	455
XIV. ANEXE.....	457
XV. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	475

ABREVIERI

N.A.T.O.: Alianța Nord-Atlantică;

U.E.: Uniunea Europeană;

M.Ap.N.: Ministerul Apărării Naționale;

M.St.M.: Marele Stat Major;

S.M.G.: Statul Major General;

S.M.Ap.: Statul Major al Apărării;

M.C.G.: Marele Cartier General;

A.M.R.: Arhivele Militare Române;

P.S.: Partea Sedentară;

P.T.T.: Poștă, Telegraf, Telefon;

S.A.R.T.: Societatea Anonimă de Telefonie;

C.L.P.: Construcții Linii Permanente;

P.C.: Punct de Comandă;

C.T.: Centru de transmisiuni;

T.F.F.: Telegrafie fără fir;

T.T.: Telefon, Telegraf.

CUVÂNT ÎNAINTE

Lucrarea de față, dedicată aniversării a 150 de ani de la înființarea *Armei Transmisiuni*, reprezintă o încercare, provocatoare în plan istoriografic, de a concentra în paginile unui singur volum, în mod coerent și din perspectivă cronologică, cele mai semnificative momente și mărturii defnitorii pentru dezvoltarea telecomunicațiilor militare de la începuturi până în timpurile prezente.

Transmisiunile - sau așa cum le denumim astăzi - comunicațiile militare, sunt tot mai greu de separat de ceea ce în mod tradițional se abordează în cadrul Tehnologiei informației sau în apărarea cibernetică. În mod cert, ele au fost de-a lungul timpului și sunt permanent legate de capacitatea și performanțele conducerii militare, căreia îi oferă suportul și instrumentele necesare în spațiul operațional.

Am convingerea că studiul și analiza unui volum important de referințe bibliografice atent selectate, între care documentele de arhivă și evocările martorilor la evenimentele istorice prezentate, pot aduce noi clarificări asupra acestora și, în același timp, creează contextul preluării unor lecții și experiențe valoroase. Lucrarea stimulează în mare măsură interesul general al publicului și în special al specialiștilor din comunitatea *transmisioniștilor*.

Din perspectiva cititorului interesat de rolul comunicațiilor în operații și mai ales în managementul resurselor informaționale, am remarcat în mod deosebit recursul istoriografic care exemplifică, de-a lungul timpului, păstrarea constantă a determinărilor între capacitatea sau dezideratul obținerii și menținerii superiorității informaționale și succesul confruntărilor în spațiul operațional.

În prezent, personalul care activează în domeniul comunicații, tehnologia informației și apărare cibernetică este angajat profund în procesul general de *Transformare digitală a Armatei României*, cu răspunderi esențiale atât în dezvoltarea unor noi capabilități, cât și în realizarea, administrarea, susținerea și apărarea infrastructurii și rețelelor din spațiul cibernetic și electromagnetic, în asigurarea serviciilor de voce și date operaționale, vitale pentru exercitarea comenzii și controlului, dar și pentru implementarea noilor tehnologii și concepte care vizează exploatarea eficientă a datelor, securitatea cibernetică sau utilizarea responsabilă a Inteligenței Artificiale în spațiul de luptă.

În contextul actual de securitate, în care războiul din Ucraina generează amenințări și riscuri greu de anticipat pe termen mediu și lung, este necesară, mai mult ca oricând, intensificarea proceselor de pregătire și înzestrare cu mijloace de luptă performante pentru acțiune multi-domeniu și interinstituțională.

Participând la testarea, evaluarea și validarea operațională a soluțiilor inovative și a aplicării rapide a lecțiilor învățate în operații și exerciții, asigurând cu înalt profesionalism serviciul de luptă în toate centrele de comandă, pentru integrarea sistemelor de armament și senzorilor în imagini operaționale, *transmisioniștii* se perfecționează continuu pentru a realiza managementul și securitatea sistemelor și serviciilor aflate în responsabilitate cu un impact atât de semnificativ în asigurarea superiorității informaționale și decizionale, pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor și asigurarea efectelor operaționale planificate.

Pentru atingerea acestor obiective este nevoie de profesionalism și dăruire, creativitate, talent și inventivitate, inițiativă și pasiune, fermitate și consecvență.

Adresez o invitație cititorilor cu ocazia acestui eveniment editorial, la împlinirea a 150 de ani de existență a *Armei Transmisiunilor*, să se lase captivați de istoria acestei arme. Camarazilor din marea familie a transmisioniștilor le transmit cele mai calde urări de sănătate, reușită în importantele proiecte și întreprinderi profesionale, succese și realizări personale, dorind să îi asigur de cea mai înaltă considerație și prețuire pentru merituosa și apreciată lor activitate.

Totodată, îmi exprim adâncă recunoștință întregului personal activ, în rezervă și în retragere, veteranilor de război, tuturor celor cărora le datorăm continuitatea și perpetuarea tradițiilor, precum și garantarea solidarității prezentului.

LA MULȚI ANI, TRANSMISIONIȘTI !

ȘEFUL STATULUI MAJOR AL APĂRĂRII

GENERAL DANIEL PETRESCU

I. INTRODUCERE

Motto: Transmisioniști, depinde de noi dacă rămânem uniți sau doar conectați prin tehnologie. Forța armeei care ne unește astăzi constă în înțelepciunea de a respecta trecutul și priceperea noastră de a clădi împreună viitorul!

Ideea unei retrospective într-un domeniu foarte specios poate părea contraproductivă din perspectiva unui public puțin îngăduitor față de detalii și nerăbdător să ia cunoștință mai degrabă de aspectul general, de ansamblu unei realități, decât de specificul părților care-o compun.

Numai că subiectul pe care-l propunem cititorilor nu este nici pe departe o simplă abordare a uneia din componentele realității statice, care și-ar etala virtuțile izolat de întreg. Este vorba, din contră, de suportul material a ceea ce menține stabilitatea întregului și anume de subsistemul său relațional, compus din infinite legături între propriile părți și între el și alte realități.

Această viziune sistemică, care se poate proiecta și asupra organismului militar românesc, aflat într-o dinamică permanentă, este singura pe care se poate articula, coerent și credibil, un subiect - cel din titlu - aparent fără perspectiva de a stârni un interes dincolo de cercul încă larg al celor care și-au legat destinul de armată și de unitățile ei de transmisiuni. Pentru că altfel, vom vedea cum o simplă specialitate militară (ulterior armă), cu oamenii care s-au considerat onorați să o servească, a însemnat mai mult decât ponderea ei cantitativă (diferită de la o perioadă la alta) în organismul militar românesc, mai ales atunci când armata era implicată în atât de complicatele ecuații ale conflictelor.

Sigur, această retrospectivă - de fapt o istorie a transmisiunilor - nu-și propune nici pe departe să epuizeze toate subiectele care ar trebui abordate despre un domeniu atât de generos în conținut. Perioade întregi din evoluția transmisiunilor sunt fie doar amintite, fie sumar evocate, ca o provocare pentru alți colegi să reia și să aprofundeze alte aspecte din atât de complexa problematică a existenței acestei fascinante arme.

Pe parcursul demersului nostru am făcut trimiteri la o serie de lucrări consacrate transmisiunilor armatei române care, chiar dacă s-au concentrat doar pe un domeniu sau pe o perioadă din evoluția lor, ne-a permis să conturăm un tablou ceva mai aproape de întreaga și complexa problematică a acestora.

De aceea credem că este datoria noastră să semnalăm contribuțiile multor ofițeri de transmisiuni care, prin studii ori articole publicate în reviste de specialitate, au transmis către generația actuală preocupări și idei valoroase, unele de interes și de mare actualitate, acum când trebuie construite sisteme tehnice apte să răspundă nevoilor de legătură între diferite eșaloane militare în cu totul alți parametri decât chiar cei din urmă cu un deceniu.

Acesta este suportul motivațional pe care am „construit” monografia de față, fiind convingeri că subiectul propus exercită fascinația specifică unui domeniu al organismului militar într-o dinamică extraordinară, din care cauză el este, concomitent, același cu cel din modelul pe care tocmai i-a depășit, cât și cu altul, care se prefigurează și este pe punctul de a se consacra.

Despre nevoia de legătură, ca suport material al conducerii în armată, se poate vorbi încă din cele mai vechi vremuri. Cu siguranță lumea antică își are exemplele ei în această privință căci nu se poate imagina cum marile imperii ale timpului și-ar fi asigurat stăpânirea peste întinsul pământului dacă, de exemplu, „comandantul suprem” - împăratul sau regele - nu ar fi dispus de procedee și tehnici pentru a transmite trupelor deciziile sale sau dacă nu ar fi putut primi rapoartele și informațiile lor.

Indiferent de perioada istorică, orice acțiune militară - și nu numai - are nevoie să fie condusă. În același timp, o conducere eficientă presupune existența unui sistem integrat de legături între eșaloanele de decizie și cele de execuție, prin care să se transmită ordinele și să se primească rapoartele.

Această viziune simplificată asupra rolului legăturii în campanie, nu exprimă decât în esență nevoia unui sistem, în realitate mult mai complicat și, în orice caz, tot mai complex, pe măsură ce societatea a avansat în dezvoltarea sa, iar performanțele tehnologice s-au amplificat.

Mijloacele acustice - vocea, instrumentele de suflat, instrumentele de percuție - au fost completate de mijloacele optice (focul) sau prin ștafetă (pe jos, călare sau prin porumbei) pentru a transmite sau primi semnale cu o anumită semnificație despre pericolul iminent al producerii unui dezastru natural ori a unei invazii a vecinilor, în primele stadii de dezvoltare a societății omenești.

Mai târziu, sub impulsul dezvoltării tehnologice și a conștientizării necesității de a comunica, mijloacele de legătură s-au perfecționat pentru a face față exigenței de a transmite și a recepta un semnal în timp cât mai scurt, în formulă cât mai completă, în condiții de protecție și siguranță, cu cele mai mici costuri.

Revoluția industrială - cu invențiile și inovațiile ei (vaporul propulsat de un motor cu abur, locomotiva funcționând pe același principiu etc.) - este responsabilă și de saltul uriaș produs în domeniul mijloacelor de legătură între comunități aflate la mare distanță, prin descoperirea telegrafului electric în 1837, de către americanul Samuel Morse. Această invenție s-a răspândit cu destulă rapiditate dincolo de Ocean, în comparație cu procesul evolutiv îndelung și foarte lent de până atunci. La nici 10 ani de la descoperire, între Berlin și Frankfurt pe Main s-a realizat, deja, prima linie telegrafică, iar până în 1865 toate țările europene dispuneau de acest sistem rapid și comod de legătură.

Spațiul românesc a cunoscut și el această resursă destul de timpuriu, respectiv în martie 1855, când o echipă de specialiști francezi, condusă de căpitanul Lamy, a definitivat instalarea unei linii telegrafice între București și Giurgiu și a înființat un Birou telegrafic lângă Colegiul Sfântu Sava din București¹. Operațiunea a fost necesară din rațiuni strict militare, linia fiind folosită pentru corespondența de război în

¹ *Revista telegrafică, telefonică și poștală, 1914-1916, nr. 3, pp. 5-8.*

campania din Crimeea². Francezii au prelungit legătura, printr-un cablu subfluvial, până la Rusciuk (o premieră în domeniu) și apoi până la Varna.

Pentru același motiv, austriecii au încheiat și ei convenții speciale pentru introducerea telegrafiei electrice, atât cu Bucureștiul cât și cu Iașul, în noiembrie 1854 și au realizat, în același an, o legătură între Viena, Predeal și București. În anul următor, legătura s-a extins până la Giurgiu. Conform convențiilor, materialele comune și „mâna de lucru” nespecializată folosite la construcție au fost românești, iar birourile de telegrafie înființate erau deservite de austrieci. Să reținem că trupele austriece operau în spațiul românesc în contextul aceluiași război.

Mediile oficiale și de presă occidentale s-au arătat surprinse de capacitatea și facilitățile de comunicare oferite de spațiul românesc atunci când marile puteri au decis să accepte crearea Principatelor Unite printr-un veritabil plebiscit - divanurile *ad-hoc*. Mai târziu, tânărul stat român, intrat pentru un deceniu în atenția mass-mediei și mediilor politice europene, și-a dat seama rapid de binefacerile unui sistem, care compensa dezvoltarea sa precară în alte domenii, și a investit resurse importante pentru a-l extinde: de la 355 km de rețea telegrafică, în 1855, s-a ajuns, în 1875, la 3820 km, o performanță echivalentă cu dezvoltări similare în Occident și, în orice caz, mai mare decât la multe țări din jur.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza s-a gândit că acest mijloc de legătură va fi, în mod sigur, necesar armatei, astfel că a dispus, prin înaltul Ordin de Zi nr. 671/1863, să se facă aprovizionare și cu aparate telefonice de campanie³.

De altfel, când încă nu erau bine definite competențele în domeniul afacerilor externe ale tânărului stat român, aflat sub autoritatea sultanului, delegații Bucureștiului erau acceptați la Paris să semneze Convenția telegrafică, adoptată de Uniunea Telegrafică Internațională (1865).

Odată validate capacitățile acestui nou mijloc de legătură pentru funcționarea instituțiilor de stat, el a fost imediat preluat pentru nevoile armatelor. Comandanții de la toate eșaloanele erau impresionați de performanțele sistemului care permitea schimbul rapid de date și informații necesare conducerii luptei. În plin război, telegraful militar a fost experimentat de armatele franceze, otomane, austriece, britanice și ruse⁴. Primele subunități de transmisiuni apar cu puțin timp înainte sau imediat după anul 1870, iar dezvoltarea lor se raportează la campania militară-scurtă dar violentă - care a opus Franța Germaniei (1870-1871)⁵.

Până atunci, autoritățile militare din diferite țări ale Europei considerau că instituțiile civile specializate în telecomunicații ar putea fi folosite cu succes la război prin simpla lor mobilizare sau militarizare. Războiul franco-german a demonstrat, însă, precaritatea acestei soluții, astfel că armatele s-au văzut nevoite să-și constituie subunități și chiar unități (armata germană dispunea de opt batalioane de telegrafie) care să asigure legăturile de comandament în campanie. Curând, s-a constatat că

² Războiul ruso-turc, 1853-1856, în care Sublima Poartă a fost sprijinită de importante contingente franceze, britanice, austriece și din Piemont.

³ Monitorul Oastei, nr. 38/16, VII. 1863, pp. 625-626.

⁴ H. Naves, *La telegraphie appliquee a l'art militaire*, Paris, 1871, p. 7. Autorul face un comentariu extins despre modul în care a fost folosit acest mijloc de legătură de către armata franceză în timpul războiului Crimeei și războiului franco-german (1870-1871).

⁵ Maior Constantin Hârjeu, *Telegrafia militară*, București, f.a., pp. 16-17.

telegraștii militari erau utili și în timp de pace, cu ocazia aplicațiilor sau manevrelor ori chiar pentru menținerea și întreținerea circuitelor telegrafice și telefonice curente între comandamente.

Mediile militare românești erau foarte bine informate în legătură cu învățămintele desprinse din războiul franco-german. Domnitorul român, principele Carol, nu se putea sustrage și detașa complet de un conflict în care foștii săi camarazi și rudele sale din Germania erau implicați. În același timp, principele - cunoscut pentru respectul față de cuvântul dat - nu putea ignora curentul profrancez dominant în România al cărui domn era, astfel că nu i-a rămas decât să observe, cu emoție de înțeles, desfășurarea și sfârșitul războiului pe care-l dorea cât mai scurt.

După război, principele a trimis ofițeri români în zonă să constate, la fața locului, modul de organizare a transmisiunilor în alte armate. Rezultatele acestor misiuni s-au concretizat în traduceri de articole și studii de gen publicate în „Monitorul Oastei”, în anul 1873⁶ și în măsuri organizatorice necesare. Cel mai eficient dintre ofițerii care au avut misiunea de a studia experiența occidentală în domeniu s-a dovedit a fi maiorul Constantin Poenaru, comandantul Batalionului de Geniu. În baza informațiilor sale, ministrul de război, generalul Ion Emanoil Florescu, i-a propus principelui domnitor să se înființeze și în armata română telegrafia militară electrică devenită o necesitate pentru toate armatele în campanie încă de mai mulți ani. „Astăzi - se consemna în „Monitorul Oastei” - acest element, în urma războiului din urmă se găsește organizat mai la toate națiunile într-un mod rațional și aproape definitiv. Pentru organizarea și la noi a acestui serviciu, pentru care s-a și comandat o parte din material, am găsit de cuviință a se institui deocamdată numai o secție de telegraștii militari, care va face parte dintr-una din companiile de geniu existente pentru a nu da ocazia la o nouă creație de corp”⁷.

În felul acesta a luat ființă prima subunitate de telegrafie în armata română, ca o Secție în cadrul companiei de minări din Batalionul de Geniu, *la data de 14 iulie 1873*. Această dată a fost asumată de transmisioniști, mai târziu, ca zi a armei lor. Soluția - să recunoaștem: „o jumătate de măsură” - a avut efecte pe termen lung. Deși responsabilii au realizat imediat importanța acestei specialități, acționând aproape sincron cu principalele puteri europene, ei au ales calea evocată mai sus, ceea ce a făcut ca următorul pas - un comandament propriu pentru această nouă armă, cu rol specific, diferit de arma geniului, în asigurarea acțiunilor de luptă - să se producă abia în 1942, de data aceasta mult în urma altor țări.

Căpitanul Grigore Giosanu, care era comandantul companiei de minări, a fost și primul ofițer telegrafist. El a înființat o școală pentru pregătirea telegraștilor în cadrul companiei și a asigurat dotarea cu tehnică specifică și participarea subunității la manevrele anuale de toamnă. Pe baza concluziilor rezultate din participarea la manevrele militare, după un an, în 1874, s-a luat decizia multiplicării numărului de secții de telegrafie⁸.

Situația politico-militară din sud-estul Europei tindea să se complice tot mai mult și evolua rapid către conflict deschis. Manevrelor din anii următori (1874-1876)

⁶Monitorul Oastei nr. 2, din 1 aprilie 1873. Studiul „Telegrafia de campanie”; Monitorul Oastei, nr. 12, din 14 octombrie 1873. Partea a doua a studiului s-a intitulat „Telegrafia electrică de campanie”.

⁷ Monitorul Oastei nr. 15/1873, colecție, p. 510

⁸ Monitorul Oastei nr. 15/1874, colecție, p. 653

au condus la ideea că trebuie asigurată câte o secție de telegrafie pentru fiecare din cele patru divizii teritoriale ale armatei române și alta pentru Marele Cartier General⁹. Manevrele au însemnat un exercițiu util pentru antrenarea telegrafiștilor în îndeplinirea misiunilor lor pe câmpul de luptă, peste doar un an de zile.

Perioada de după Războiul de Independență și până la Primul Război Mondial este marcată de multe căutări, teoretice și practice, pentru aprofundarea și statuarea principiilor și procedurilor de organizare și de asigurare a legăturii în campanie și pe timpul manevrelor de organizare, înzestrare și întrebuințare în luptă a subunităților de transmisiuni militare. Între cele două războaie mondiale, în paralel cu dezvoltarea trupelor de transmisiuni s-a trecut și la înzestrarea acestora cu tehnică specifică provenită în special din import. În cel de-Al Doilea Război Mondial, atât în Campania din Est, cât și în cea din Vest, transmisiunile și-au făcut datoria pe deplin. După cum se cunoaște, după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, structurile de transmisiuni din Armata noastră au suferit numeroase transformări cantitative și calitative, nu toate justificate de cerințele conducerii trupelor la pace și la campanie. În perioada 1945-1989, în organizarea la vârf au existat succesiv Brigada de Transmisiuni, Comandamentul Transmisiunilor și Comandamentul Trupelor de Transmisiuni, având rol de reglementare a domeniului pentru întreaga Armată, cât și rol executiv-operativ pentru organizarea, realizarea și exploatarea sistemelor de transmisiuni de la toate eșaloanele.

În toate structurile au funcționat elemente de cercetare-dezvoltare, cu un rol esențial în asigurarea unei înzestrări la un nivel acceptabil cu tehnică modernă.

În toată perioada, arma transmisiuni a beneficiat de aportul a zeci de specialiști care au înțeles că o armată modernă nu-și poate îndeplini rolul de descurajare și, la nevoie, de apărare fără un suport tehnic al conducerii, la nivelul cel mai înalt.

În aprilie 1997, o dată cu reorganizarea Statului Major General, în concordanță cu structurile similare din armatele statelor membre NATO, din fostul Comandament al Transmisiunilor, Informaticii și Electronicii iau ființă Direcția Comunicații și Informatică (J6) din Statul Major General și Comandamentul Transmisiunilor subordonat Statului Major General, iar Secția de Război Electronic revine la Direcția Operații. Astfel, pentru prima dată are loc o separare între nivelul de reglementare, coordonare, planificare în comunicații/informatică și nivelul de execuție.

Adoptarea mijloacelor de legătură și comunicare tot mai performante a influențat principiile de organizare și ducere a acțiunilor militare – lărgirea substanțială a zonelor de acțiune ale unităților și subunităților, mărirea distanțelor între punctele de comandă, cunoașterea în timp scurt a situațiilor tactice, trecându-se, treptat, de la spațiul terestru la cel maritim și apoi la cel aerian*.

⁹ În 1874 manevrele de toamnă s-au desfășurat în zone din Muntenia, apoi (1875-1876) în Oltenia (grosul forțelor).

* În prezent domeniile operaționale de desfășurare a acțiunilor de luptă includ spațiul cibernetic și domeniul spațial.

II. CONTRIBUȚIA SUBUNITĂȚILOR DE TELEGRAFIE LA ASIGURAREA CONDUCERII ÎN RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ (1877-1878)

În anii șaptezeci ai secolului XIX situația din Peninsula Balcanică devenise deosebit de fierbinte. În anul 1876 Serbia, aliată cu Muntenegru, a declarat război Turciei. Evenimentele au îngrijorat autoritățile de la București legate, formal, de Imperiul Otoman prin relații de suzeranitate. Peste un an, în mai 1877, Rusia declară război Imperiului Otoman, astfel că ecuația conflictului se complică mai mult. Tânărul stat român, interesat să-și consolideze structurile organizatorice interne după Unirea din 1859, își dă seama că nu are cum să rămână în afara conflictului și folosește prilejul pentru obținerea independenței depline față de Poartă. Conflictul de la sud de Dunăre putea să se extindă, astfel că trebuiau luate măsuri pentru pregătirea apărării țării, mai ales din punct de vedere militar.

O primă măsură de securitate și de prevenire a unor situații deosebite a constituit-o concentrarea trupelor, împreună cu rezervele lor și trupele teritoriale (înaltul Decret nr. 1880 din 24 septembrie 1876), pentru executarea manevrelor de toamnă. Acesta era un pretext pentru guvernul român de a aduce armata în stare de mobilizare, gata în orice moment să intervină. În condițiile ruperii relațiilor rusoturce, totul se îndrepta, în mod evident, spre dezlănțuirea iminentă a unui, nou război.

La numai două săptămâni de la data concentrării trupelor, prin înaltul Decret nr. 1945 din 9 octombrie 1876, se stabilea ordinea de bătaie a armatei pentru această perioadă: Marele Cartier General (având în Secția geniului pe locotenent-colonelul Poenaru Constantin și maiorul Gheorghiu Zamfir) în București, cele patru divizii (fiecare având două brigăzi de infanterie, o brigadă de cavalerie, un batalion de vânători, două baterii de artilerie, un detașament de geniu etc.), dislocate la Craiova (Divizia 1), București (Divizia 2), Galați (Divizia 3) și Iași (Divizia 4). Marilor unități li s-au atașat detașamente de geniu mobilizate de Batalionul de Geniu; acestea aveau în compunere și secții de telegrafie militară, cu materialele de stații și de linii necesare asigurării legăturilor. Materialele din dotarea subunităților de telegrafie erau formate la acea dată din trăsuri mari de telegrafie Md. 1873 și trăsuri mici de telegrafie Md. 1873. „Coșul” trăsorii era împărțit în 2 compartimente: „A” și „B”. În compartimentul „A” - Biroul destinat pentru instalarea stațiilor telegrafice, se găseau următoarele materiale: o „morsă” de campanie, o cutie baterii cu 10 elemente, două comutatoare Breguet, o cutie cu sigilii pentru telegrame, 200 plicuri și 200 imprimare pentru telegrame, 50 „roate” hârtie morsă, o geantă cu unelte pentru instalarea liniilor etc.; în compartimentul „B” se găseau materiale de linii - 12 km cablu de 4 fire și 4 km sârmă de aramă (datele sunt pentru o trăsură mare de telegrafie).

Concentrările din toamna anului 1876 au ținut trupele în tabere până la 1 decembrie, când rezervele au fost lăsate la vatră.

Ca urmare a încheierii armistițiului dintre Turcia, Serbia și Muntenegru începe, în luna decembrie, Conferința de la Constantinopol. Această conferință, continuată și apoi întreruptă în luna ianuarie 1877, își reia lucrările la Londra, în luna martie a aceluiași an, fără participarea Turciei. Conferința s-a finalizat cu un Protocol pe care Turcia nu l-a acceptat pentru că o obliga la măsuri de dezarmare și să acorde înlesniri importante pentru creștinii din imperiu. Din această cauză relațiile ruso-turce devin tensionate.

În ziua de 12 aprilie 1877 Rusia declară oficial război Turciei, concentrând 6 corpuri de armată (7-12); în cadrul fiecărui corp de armată se găsea și un serviciu telegrafic; din punct de vedere organizatoric și al înzestrării, cât și al numărului de subunități de telegrafiști, armata rusă nu se găsea cu nimic în urma celorlalte armate moderne ale Europei în perioada respectivă.

În seara zilei de 1 aprilie 1877, cu ceva mai mult de o săptămână înaintea izbucnirii războiului ruso-turc, ministrul de război român, colonelul George Slăniceanu, a transmis, prin aparatul telegrafic, ordine la toate diviziile teritoriale, pentru chemarea rezervelor armatei permanente, reglementarea concentrărilor imediate de dorobanți și călărași, cu sublinierea expresă de a fi în măsură ca la primul ordin să se poată pune în marș. Ulterior, prin înaltul Decret nr. 787 din 6 aprilie 1877, s-a dispus mobilizarea armatei române - armata permanentă și cea teritorială cu rezervele lor - precizându-se și sarcini pentru miliții și gărzile orășenești.

Odată cu mobilizarea efectivelor și materialelor de toate categoriile și ținând seama de evenimentele care se desfășurau „în jurul țării noastre într-un mod grav și amenințător”¹⁰, s-a stabilit comandamentul și personalul armatei active, astfel: Marele Cartier General, având șef de stat major pe colonelul George Slăniceanu și pe maiorul Gheorghiu Zamfir ca șef al Secției Geniului, Corpul 1 Armată cu Diviziile 1 și 2, Corpul 2 Armată cu Diviziile 3 și 4. Corpul 2 Armată, care asigurase inițial interzicerea trecerii Dunării la nord, între râurile Olt și Ialomița, precum și acoperirea concentrării grosului trupelor ruse în jurul Bucureștilor, s-a regrupat la vest de Olt, formând, împreună cu Corpul 1 Armată, o puternică grupare de forțe - practic întreaga armată română - cu misiunea de a duce acțiuni defensive și a urmări cu atenție orice mișcare de trupe la sud de Dunăre, în special dinspre Vidin.

Pe baza Convențiunii încheiate între România și Rusia pentru trecerea armatei ruse prin România la sud de Dunăre, Direcția Generală a Poștelor și Telegrafelor Române, reprezentată prin directorul acesteia, C. Pilat, și ajutorul șefului poștelor de campanie rus, au încheiat la 2 mai 1877, o „Convențiune despre primirea și predarea corespondenței și a mesageriilor, de birourile poștale române, cantonamentelor militare poștale ruse și viceversa, în timpul războiului între Rusia și Turcia”¹¹.

În baza ei, a fost emis Ordinul circular nr. 6340 din 16 mai 1877, care detalia modul de taxare și colaborare româno-rusă în activitatea de poștă pe timpul războiului; taxele aplicate scrisorilor și mesageriilor oficiale sau particulare ale armatei ruse erau cele stabilite de Uniunea Poștală Universală și legile țării noastre.

În privința serviciului telegrafic, pe baza unei „învoielii” cu șeful serviciului rus de campanie, s-a stabilit că „depeșele” armatelor ruse erau considerate corespondențe

¹⁰ Înaltul Decret nr. 952 din 27 aprilie 1877

¹¹ C. Minescu, *Istoria poștelor române*, București, 1916, p. 361. Pe larg, preparativele de război și așteptările României, în: Ion Bodunescu, *Diplomația românească în slujba independenței*, vol. 1, Iași, 1978

oficiale având „întâietate asupra corespondenței private”, care era destul de numeroasă. Dificultatea în asigurarea traficului pentru trupele ruse o constituia nu atât volumul de corespondențe cât faptul că telegramele acestora erau scrise cu caractere slavone ceea ce a impus prezența la unele oficii telegrafice românești, mai ales pe itinerarele de deplasare a trupelor ruse, a unui personal specializat propriu. Telegrafiiști români au reușit să-și însușească, însă, foarte repede alfabetul rus, ceea ce le-a permis să exploateze aparatele pentru transmiterea telegramelor, eliberând personalul rus de aceste sarcini. Direcția Generală a Poștelor și Telegrafelor a respectat riguros convențiile încheiate și a asigurat fără întrerupere toate nevoile de legătură ale armatei ruse, atât pe timpul trecerii acesteia prin România¹², la sud de Dunăre, cât și ulterior, pe timpul acțiunilor militare.

Armata română, formată din mari unități și unități de toate armele, dispunea, la începutul războiului, de un singur batalion de geniu compus din cinci companii: patru companii de geniu și o companie de pontonieri. În fiecare din companiile de geniu exista câte o secție de telegrafiiști militari care dispunea de mijloacele existente în anii anteriori (1875 și 1876). În baza înaltului Decret nr. 952/1877 de mobilizare a armatei române subunitățile de geniu, inclusiv secțiile de telegrafie, au fost completate cu oameni, cai și materiale din rezerva geniului precum și din rezerva cavaleriei sau prin rechiziții, primind însărcinări speciale.

În paralel, s-a făcut apel la funcționarii telegrafo-poștali din viața civilă de a merge de bunăvoie să încadreze noile oficii telegrafo-poștale militare și civile înființate de D.G.P.T. începând cu a doua jumătate a lunii aprilie, în Oltenia, la Băilești (2 mai), Galicea Mare și Moțaței (25 mai), Cetate și Poiana Mare (30 mai) etc., zonă unde se găseau concentrate trupele române. Oficiul înființat la Galicea Mare și cel existent la Calafat erau considerate „Centrale” și aveau legătură directă între ele, precum și cu oficiile telegrafice militare de la Maglavit, Golenți, Hunia, Fântâna-Banului, Moreni, Salcia, Gârla Mare, Gruia, Desa, Piscu Vechi și Negoiu. La Calafat se mai găseau conectate prin linii telegrafice și cele șase baterii de artilerie („Carol”, „Elisabeta”, „Mircea”, „Ștefan cel Mare”, „Mihai Bravu”, „Reduta”) destinate a riposta în cazul în care inamicul din Cetatea Vidinului ar fi încercat să pătrundă la nord de Dunăre. Instalarea oficiilor telegrafo-poștale, precum și realizarea unor linii telegrafice în această zonă, s-a făcut sub supravegherea oficiantului superior gradul II Petre Stoicescu, dirigintele oficiului Calafat, care avea și conducerea întregului serviciu de campanie. Legăturile poștale se efectuau prin curse cu conducători, plecând din Craiova, prin Galicea, Poiana, Calafat. De la aceste oficii, cât și de la Băilești, Moțaței și Cetate, se distribuiau corpurilor de trupe trimiterile de tot felul¹³.

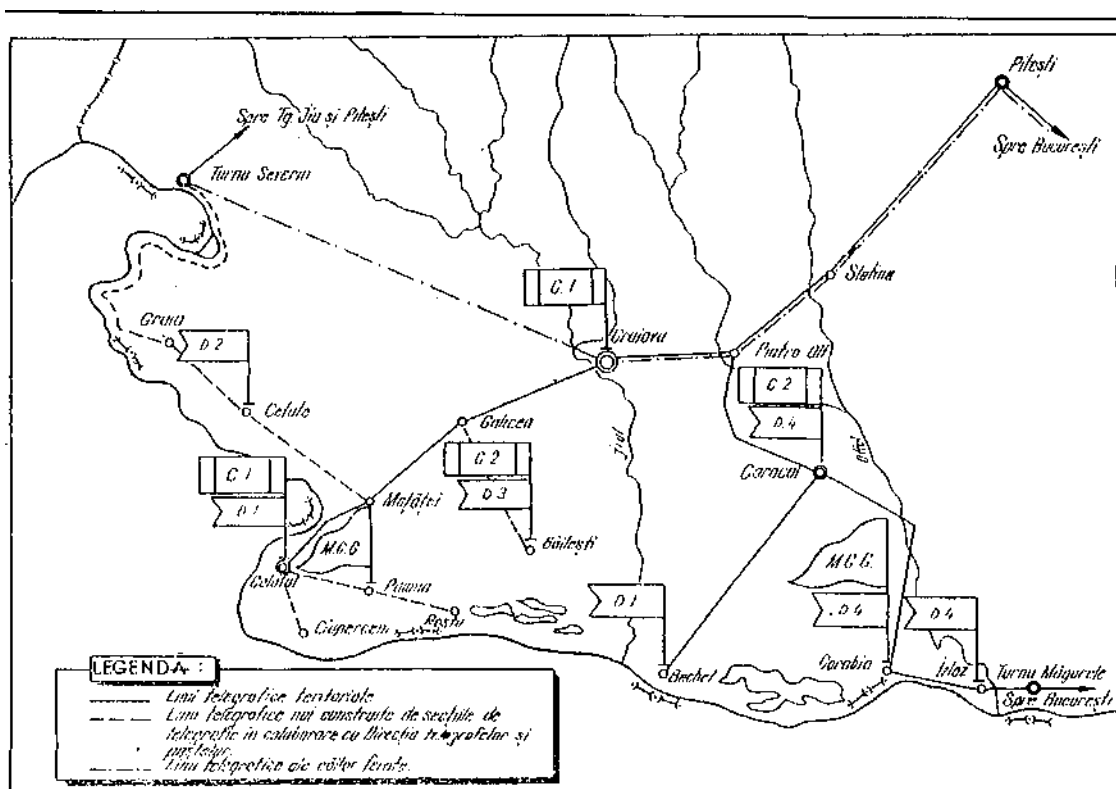
Secțiunile de telegrafiiști militari din cadrul subunităților de geniu, odată ajunse în zona de concentrare, au realizat și ele unele linii telegrafice, mai reduse și numai acolo unde acest lucru era absolut necesar, deoarece mijloacele din înzestrare urmau să fie folosite pentru nevoile operațiunilor ulterioare.

În aceste activități inițiale se remarcă mai ales secția de telegrafie din Compania 1 Geniu, pusă la dispoziția Diviziei 1, comandată de colonelul Mihail

¹² Legăturile Cartierului General al armatei ruse, instalat succesiv la Ploiești, Slatina și Turnu Măgurele, s-au asigurat cu prioritate.

¹³ C. Minescu, *Op. cit.*, p. 363.

Cristodulo Cerchez, secție care a realizat un număr mai mare de linii și a instalat mai multe oficii. Având 40 telegrafisti, două trăsuri telegrafice de stațiune și o trăsură telegrafică, cu materialul de linii respectiv, această subunitate s-a deplasat pe calea ferată de la București, unde își avea sediul, la Craiova, împreună cu militarii companiei de geniu din care făcea parte. A ajuns la Craiova la 13 aprilie de unde, după patru zile s-a pus în marș spre Calafat, locul de campare, începând cu 24 aprilie, la comandamentul Diviziei 1 dislocată în această localitate. A trecut imediat la executarea unei linii telegrafice pentru legătura Cartierului general al Corpului 1 Armată cu Oficiul telegrafic din Calafat, prin intermediul căruia se putea comunica la București. Secțiile de telegrafie din Companiile 2, 3 și 4 Geniu, puse la dispoziția Diviziei 2 la Galicea Mare, odată ajunse în zonele respective, pe 11 și respectiv 5 mai, au trecut la construirea unor linii telegrafice necesare conducerii: de la Cartierul general al Corpului 1 Armată cu Primăria din Calafat (Secția de telegrafie din Compania 4 Geniu), Cartierul Diviziei 2 din Galicea Mare cu Oficiul telegrafic Cetate (Secția de telegrafie din Compania 3 Geniu) etc. Atenție specială s-a acordat asigurării legăturii Marelui Cartier General cu elementele de logistică dislocate la București, Pitești și Craiova.

Legăturile telegrafice folosite de Armata română în războiul din 1877 din momentul concentrării trupelor în Oltenia până la trecerea Dunării

După mutarea Oficiului telegrafic central din Calafat într-o baracă la 6-7 km de oraș, ca urmare a bombardării acestuia de către turci, condițiile au devenit mai grele pe măsură ce volumul corespondenței creștea. „Era atât de multă corespondență telegrafică între Calafat, Craiova, București - spunea un funcționar al poștei care lucra în această zonă - că nici nu era chip să se poată termina, deși lucram ziua și noaptea; dimineața tot mai rămâneau multe telegrame neexpediate, mai ales că între

Calafat și Craiova nu era decât un singur fir telegrafic pe care, trebuia să lucrăm opt oficii care mai de care încărcat cu corespondențe telegrafice...”¹⁴. Cu toate insistențele de a se mări numărul „amploiaților” la oficiile telegrafice din Oltenia, personalul administrației civile a rămas la fel de redus.

Situația existentă a impus soluții pentru ieșirea din impas astfel că s-a stabilit o ordine de prioritate în transmiterea documentelor - inclusiv un indicativ telegrafic de prioritate E.V. (eveniment) care însemna foarte urgent; aveau prioritate comunicările Marelui Cartier General, telegramele referitoare la aprovizionări de tot felul, telegramele oficiale și, în final, cele particulare cărora, de obicei, le venea rândul după câteva zile. Corespondența particulară era, de asemenea, foarte numeroasă. Scrisori obișnuite¹⁵, care soseau din țară, adresate militarilor de pe zona de concentrare din Oltenia, precum și de la aceștia către familiile lor, depășeau cu mult posibilitățile de triere de către personalul poștal¹⁶.

Interesant era modul în care se stabilea recunoașterea scrisorilor militare trimise către interior, precum și a membrilor familiilor acestora care se adresau celor mobilizați. Prin ordinul circular nr. 7987 din 12 iunie al Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor se preciza tuturor oficiilor poștale că trimiterile adresate militarilor, grade inferioare și trupe, în campanie, sau ale acestora către familiile lor, se vor însemna pe partea adresei cu o cruce făcută cu creion roșu sau albastru; cele ce se vor găsi depuse în cutiile de scrisori cu astfel de semne și vor avea adresa unor militari se vor considera ca francate și vor fi expediate la destinație, la fel ca și cele scrise de militari, care vor trebui însă să fie certificate în plus și de sergenții-majori sau să aibă pe dos sigiliul oficial al unității din care fac parte.

Primul bombardament, neprovocat, al artileriei turcești din Vidin asupra teritoriului românesc, asupra Calafatului și a bateriilor instalate de-a lungul Dunării, în ziua de 26 aprilie 1877, ora 2 și 15 minute, a însemnat declanșarea *de facto* a stării de război între România și Turcia, urmată de proclamarea la 9 mai 1877, de către Parlamentul țării, a independenței României. Trupele concentrate în Oltenia - inclusiv secțiile de telegrafiști - au primit vestea proclamării independenței României cu o explozie de bucurie, sărbătorită însă ostășește în ziua de 11 mai, prin trecerea în revistă a unităților și citirea solemnă a decretului referitor la acest eveniment și a înaltului Ordin de Zi din 10 mai 1877, semnat de domnitor, principele Carol I, adresat armatei în care, printre altele, se spunea: „în momentele grave prin care trece Țara noastră, România întreagă are ochii ațintiți asupra voastră, va pune în voi toate speranțele sale. Aveți înaintea voastră faptele bătrânilor oșteni români; aduceți-vă aminte că sunteți urmașii eroilor de la Rahova și de la Călugăreni. Drapelul sub care luptați este în mijlocul vostru înseși imaginea Patriei. Urmați-l, dar vitejește și când odată laurii păcei vor reînverzi pe munții și câmpiile României, Patria, cu recunoștință va înscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului independenței române”.

¹⁴ Simion Periețeanu, *Amintiri din războiul din 1877-1878 cu privire la Serviciul de poștă și telegraf*, Ploiești, 1909, p. 3.

¹⁵ Prin înaltul Decret nr. 1208, din 24 mai 1877 s-a stabilit gratuitate pentru scrisorile adresate militarilor grade inferioare și trupe.

¹⁶ Nevoile poștale ale armatei, inclusiv în timp de pace, se asigurau de Administrația Poștelor și Telegrafelor, cu personalul propriu.

Bombardamentele artileriei turcești, de peste Dunăre, din Vidin, asupra teritoriului nostru au continuat la intervale de timp mai mari sau mai mici, afectând și liniile telegrafice. Această situație a creat o stare nouă pentru telegrafiști - civili și militari - care au patrat tot timpul pe traseele cele mai afectate, au reparat sau au consolidat liniile paralele cu Dunărea, care asigurau legăturile Marelui Cartier General de la Poiana Mare, precum și conducerea focului bateriilor de artilerie românești. Artileriștii români, conduși prin telegraf, au executat contralovituri în raionul de răspundere al artileriei turcești, producându-i mari pierderi în oameni și materiale¹⁷. Din numeroasele bombardamente turcești efectuate asupra Calafatului - în cea mai mare parte evacuat - și a împrejurimilor acestuia, cel mai periculos a avut loc în cursul zilei de 12 august 1877, când un mare număr de case din oraș au fost distruse sau incendiate. Printre obiectivele vizate au fost Oficiul telegraf-poștal și postul de observare din clopotnița bisericii grecești din Calafat, biserică foarte înaltă care se găsea pe o poziție dominantă din oraș, de unde se conducea focul artileriei noastre printr-o linie telegrafică construită de telegrafiști militari. Ploaia de obuze care a lovit în plin partea cea mai înaltă a bisericii nu a putut îndepărta de la misiune pe telegrafiștii care, în frunte cu sergentul Predescu Dumitru, au asigurat funcționarea neîntreruptă a legăturii postului până la scoaterea lui din funcțiune. Acest episod îl evocăm, în mod deosebit, deoarece este pentru prima dată când transmisioniștii și-au îndeplinit misiunea sub focul direct al inamicului. Meritele celor 4 militari din subunitate au fost răsplătite prin acordarea unor înalte decorații de război.

Odată cu trecerea trupelor rusești în Bulgaria și ca urmare a unor insuccese ale acestora la flancul drept, exasperat, marele duce Nicolae, comandantul suprem al armatelor ruse ce operau la sud de Dunăre, a solicitat, printr-o telegramă adresată la 19 iulie 1877, domnitorului Carol să treacă Dunărea pentru a-i veni în ajutor, încredințându-i-se comanda Armatei de Vest - ce urma să fie compusă din mari unități ruse și române¹⁸ - principele Carol a ordonat trecerea Dunării. Pentru aceasta, prin înaltul Ordin de Zi nr. 38 din 23 iulie 1877 s-a stabilit noua ordine de bătaie a armatei române: s-au creat două grupări de forțe: a) Armata de Operațiuni, care cuprindea Corpul 2 Armată (Diviziile 3 și 4) și o divizie de rezervă cu efective luate de la Corpul 1 Armată (denumită ulterior a 2-a divizie a Corpului de Operațiuni), cu destinația de a opera, în cooperare cu armata rusă, pentru cucerirea Plevnei. Armata de Operațiuni, dispunea și de Batalionul 1 Geniu; b) un Corp de Observație, compus din două divizii cu o valoare combativă mai redusă, destinat apărării teritoriului țării, între Gruia și Corabia, având cartierul la Calafat.

Deplasarea trupelor române din Oltenia destinate Armatei de Operațiuni și dislocarea lor în zona Corabia pentru trecerea în Bulgaria s-a făcut eșalonat. Această acțiune s-a făcut simțită și în traficul poștal: un număr mare de telegrame și scrisori ale cadrelor și trupei informau familiile despre începerea deplasării și mai ales despre

¹⁷ După a șaptea lovitură a artileriei turcești a răspuns bateria a doua („Ștefan cel Mare”), comandată de locotenentul Elifterie Dănean (prima lovitură de răspuns), din Regimentul 1 Artilerie, comandat de maiorul Popescu.

¹⁸ Trupele rusești din compunerea Armatei de Vest erau formate din: Corpurile 4 și 9 Armată, un detașament mixt, Diviziile 4 și 9 Cavalerie, două batalioane de săpători, 20 de tunuri de asediu, iar trupele române din compunerea aceleiași armate erau formate din: Diviziile 3, 4 și de rezervă, o brigadă de roșiori, două brigăzi de călărași și un batalion de geniu. Efectivele trupelor nise și române din Armata de Vest erau aproximativ egale.

trecerea peste fluviul Dunărea, în Bulgaria. Șefii oficiilor telegrafice și poștale din Calafat și de pe itinerarele de deplasare ale armatei române erau asaltați de rugămințile personale, uneori emoționante, ale ostașilor de a le expedia cât mai urgent scrisorile către cei dragi de acasă.

Trecerea primelor trupe române la sud de Dunăre s-a efectuat în zilele de 12 și 13 iulie 1877 când un detașament din Divizia 4 - Regimentele 5 de Linie, 14 de Dorobanți, 3 și 8 Călărași - sub comanda colonelului George Rosnovanu au debarcat la Nicopole și au luat în primire, de la trupele ruse asigurarea „gardelor și patrulelor” în acest oraș; prin aceasta s-a creat posibilitatea de regrupare a trupelor ruse de pe frontul de vest pentru asaltul decisiv asupra Plevnei. Restul Diviziei 4 române, sub comanda generalului George Mănu (schimbat ulterior la comandă cu colonelul Alexandru Anghelescu), a trecut la sud de Dunăre până la 24 iulie 1877 și a ocupat un dispozitiv în jurul orașului Nicopole împingând, în evantai, o parte din unități spre Plevna până la șoseaua Plevna-Sofia (Brigada 2 Cavalerie). Marea unitate română a rămas în acest dispozitiv până au trecut Dunărea pe podul de la Siliștioara-Măgura (lângă Corabia) celelalte mari unități ale Armatei de Operațiuni.

Împreună cu Armata de Operațiuni au trecut Dunărea și o parte din funcționarii telegrafo-poștali de la fostul Oficiu Poiana Mare. Pentru nevoi operative s-a impus mutarea podului construit de pontonierii români de la Corabia la Turnu Măgurele, lucrare terminată la 30 august; ulterior pe acest pod aveau să se asigure toate comunicațiile cu țara: legătura telegrafică de la Verbița (Cartierul General al Armatei Române) cu Bucureștiul se realiza prin oficiile telegrafo-poștale, Poradim (reședința principelui Carol), Nicopole, Turnu Măgurele, iar cea poștală prin curse zilnice cu căruța pe același traseu.

Dispozitivul Armatei de Vest a fost realizat până la 25 august 1877. La flancul drept armata română „avea în antegardă - cum se menționează în *Istoricul războiului din 1877-1878* - divisiunea a IV-a la Verbița, iar înapoi, divisiunea a III-a care ocupa pozițiunile de la Calișovaț și de la Riben, acoperind astfel comunicațiile Plevna-Nicopole. Divisiunea de rezervă, cu toate trei brigadele sale, se găsea la Koiulovcea acoperind și aceasta, o altă comunicațiune spre Nicopole. Brigada de călărași a divisiunii a IV-a acoperea dreapta armatei de la Verbița, până la malul drept al Vidinului. Brigada de călărași a divisiunii a III-a se afla adunată la Mortevița, spre vest de Riben, pe partea stângă a Vidului. Aci ea s-a întrunit cu brigada de roșiori”¹⁹, în centrul dispozitivului Armatei de Vest se găseau dispuse cele două corpuri de armată rusești (IX și IV), cu care se ținea legătura prin Divizia de cavalerie a Corpului IX rus, iar la flancul stâng detașamentul Imeretinski. Marele Cartier General al armatei române de operații, aflată sub comanda generalului Cernat a urmat Divizia de rezervă, mutându-se inițial la Muselim Selo, apoi la Breslani, Koiulovcea „pentru a se afla mai în apropiere de cartierul M.S. Domnitorul care... era la Poradim”²⁰; ulterior, pe 25 august, Marele Cartier General al armatei române s-a mutat la Verbița.

Am relevat, extrem de succint, dispozitivul Armatei de Vest pentru a deduce complexitatea lucrărilor necesare realizării și menținerii legăturilor de comandament. Problema asigurării conducerii acțiunilor militare de către comandantul suprem și

¹⁹ *Istoricul războiului din 1877-1878 Participarea României la acest război*, partea I-a, București, 1887, p. 360.

²⁰ *Ibidem*.

menținerea în funcțiune a unui sistem de legături telegrafo-poștale pentru toate tipurile de comunicări, oficiale sau particulare, spre și dinspre front și țară, a însemnat o provocare pentru toate eșaloanele armatei române implicate. În plus, mijloacele de legătură pentru asigurarea nevoilor de cooperare dintre cele două armate - română și rusă - care duceau acțiuni comune, erau cu totul insuficiente iar personalul românesc era lipsit de experiența războiului în realizarea unor astfel de legături.

În campanie a fost folosit Batalionul de Geniu, cu organizarea cunoscută - 4 companii de geniu, fiecare cu câte o secțiune de telegrafiști și o companie pontonieri. Deoarece efectivele și mijloacele de telegrafie erau reduse față de nevoile războiului, s-a luat măsura îmbunătățirii rețelei teritoriale de telegrafie a Direcției Poștelor și Telegrafelor. Astfel, prin înaltul Decret nr. 1765 din 19 august 1877, semnat de principele Carol la Corabia, în preziua trecerii grosului trupelor române peste Dunăre, „se deschide pe seama Ministerului de Resbel un credit extraordinar de lei 20000, asupra exercițiului 1877, pentru instalarea de linii telegrafice absolut necesare operațiunilor armatei”²¹. Deși s-au alocat aceste fonduri au apărut multe dificultăți în procurarea materialelor, în condițiile în care cablul trebuia adus din Austria. Lipseau rezervele de materiale de linii care să fie folosite într-un teritoriu cu foarte puține rețele în funcțiune. Comandamentul suprem a constatat foarte curând dificultatea asigurării legăturilor eșaloanelor superioare cu țara, care se făceau prin oficiile telegrafice și liniile construite sau reparate de organele și formațiunile mobilizate prin grija Direcției Poștelor și Telegrafelor și între marile unități care luptau pe front.

De aceea, la sud de Dunăre, secțiile de telegrafie au constituit linii și au instalat oficii (posturi) telegrafice și poștale. Concomitent, au primit și misiuni de a participa împreună cu celelalte unități din companiile de geniu din care făceau parte, la lucrări cu caracter genistic - în special la pregătirea asaltului Griviței și Plevnei.

Prima linie telegrafică la sud de Dunăre s-a realizat în ziua de 21 august 1877, de către telegrafiștii Companiei 4 între punctul de trecere de la Corabia și batalionul comandat de maiorul Constantin Ene, din Regimentul 6 Dorobanți, care asigura paza podului. Era o legătură locală, cu caracter temporar, dar foarte necesară atât pentru serviciul de pază cât, mai ales, pentru coordonarea coloanelor ce se deplasau pe podul de vase în Bulgaria. Asigurarea legăturilor marilor unități din compunerea Armatei de Operațiuni participantă la încercuirea Plevnei s-a realizat de către secțiunile de telegrafiști din Companiile 4, 3 și 2 Geniu; acestea au executat lucrări de construcții linii telegrafice, în general reduse, deoarece marea majoritate a mijloacelor trupelor și ale zonei erau folosite pentru asigurarea legăturii Cartierului Armatei de Vest cu punctul de comandă al armatei române, legătură care consuma o mare cantitate de efective și materiale. Din analiza modului cum s-au executat principalele lucrări de transmisiuni, precum și din destinația subunităților de telegrafiști, rezultă că, în general, nu s-a lucrat tot timpul în mod organizat; telegrafiștii erau solicitați acolo unde, când și pentru cine apăreau nevoi de legătură, în limita posibilităților materiale pe care le aveau și într-o idee care nu întotdeauna era clar conturată.

Nu exista încă o concepție clară asupra modului de întrebuințare a telegrafiei, de realizare a sistemului de legătură în general, mai ales în condițiile când structura

²¹ *Monitorul Oastei nr. 23, din 31 octombrie 1877*

secțiunilor de telegrafie militară era și ea deficitară. Liniile telegrafice, din sârmă și din cablu, au fost realizate în majoritate pe pari pentru a se evita deranjamentele, destul de frecvente și au asigurat în permanență un minimum de legături, aproape în toate situațiile, pentru exercitarea conducerii. Procedul de realizare a sistemului de telegrafie era simplu: el urmărea legarea cu fir telegrafic, pentru transmiterea telegramelor, a cartierelor diviziilor cu Cartierul General al Armatei de Operațiuni, iar al acestuia cu Marele Cartier General al Armatei de vest. În ziua de 26 august, secțiunea de telegrafiști din compania 4, sub comanda sublocotenentului Boerescu, a realizat o linie telegrafică între localitățile Verbița (aici se găsea, începând cu 25 august Cartierul General al Armatei de Operațiuni) și Poradim (Cartierul General al Armatei de Vest) pentru legătura Armatei române de Operațiuni cu Armata de Vest. Pe 31 august 1877 secțiunea este pusă la dispoziția Marelui Cartier General la Verbița, ulterior, la 14 octombrie, a trecut la dispoziția Diviziei 4 (în acest timp a realizat o linie telegrafică de la Poradim la Gorni Studen, unde se găsea Marele Cartier General al Armatei ruse). Secțiunea de telegrafiști a Companiei 3 a realizat, la începutul lunii septembrie, o linie telegrafică între cartierul Diviziei 4 de pe platoul Gri vița și Marele Cartier General instalat la Verbița; secțiunea de telegrafie a Companiei 2, aflată la dispoziția Diviziei 3, a întins liniile necesare legăturii acesteia cu eșalonul superior.

Prin aceste lucrări, a fost posibilă transmiterea unui volum limitat de informații, mai ales pentru diferitele nevoi ale trupelor. După o vizită făcută dispozitivului din jurul Plevnei, generalul rus Eduard Ivanovici Totleben, ajutorul comandantului suprem al Armatei de Vest, a remarcat față de generalul Alexandru Cernat, comandantul Armatei române de Operațiuni, la cartierul acestuia de la Verbița că „pe toate liniile ocupate de armata română drumurile sunt regulate, podurile reparate, indicatori în toate părțile și *linii telegrafice*”²². Era o recunoaștere că telegrafiștii români își făceau datoria.

În paralel cu asigurarea conducerii trupelor prin mijloace tehnice, s-a acordat atenție și acțiunilor de dezorganizare a legăturilor adversarului, în special prin interceptarea și întreruperea sau distrugerea liniilor lui de transmitere a informațiilor. Interesant că unele misiuni de acest gen au fost stabilite în sarcina cavaleriei. Unitățile române de cavalerie, în general bine instruite, aveau o mare mobilitate, erau apte pentru executarea unor acțiuni îndrăznețe de recunoaștere și cercetare în spatele frontului inamic, unde se puteau afla și instalațiile de telecomunicații; de aceea puteau, cu orice prilej, ca în paralel cu misiunea principală, să provoace și dificultăți conducerii trupelor inamicului.

Contactul trupelor române cu fortificațiile exterioare ale Plevnei a avut loc în ziua de 27 august - dată care reprezintă „botezul” focului, prima ciocnire cu turcii - când Divizia 4 a cucerit și a consolidat, cu toată împotrivirea disperată a apărătorilor primele șanțuri de comunicații în fața Griviței. În această primă zi de confruntare cu inamicul au căzut mulți luptători români, printre aceștia și doi ofițeri; eroismul lor a atras aprecierile țarului Alexandru al II-lea, care a acordat, drept mulțumire pentru bravura românilor, 50 ordine de război Crucea „Sfântul Gheorghe”.

²² General Alexandru Cernat, *Memorii, Campania 1877-1878*, București, Editura Militară, 1976, p. 25

Acțiunile ofensive ale marilor unități române au continuat prin atacurile din ziua de 30 august și cucerirea redutei Grivița 1, încercările de cucerire a redutei Gri vița 2 din zilele de 6 și 7 octombrie 1877, precum și prin participarea întregii Armate de Operații la încercuirea completă, împreună cu trupele ruse, a Plevnei.

În cadrul acestui cerc realizat în jurul Plevnei, armatei române îi revenea sectorul I (nord-vest) sub comanda generalului Alexandru Cernat, sectorul cu cea mai mare dezvoltare de front (13 km) care a fost ocupat cu Diviziile 2 și 3, în strânsă legătură cu Sectorul IV rus.

Pentru conducerea acțiunilor trupelor ruso-române de încercuire s-au realizat linii telegrafice între Marele Cartier General al comandantului șef de la Poradim cu fiecare comandament de sector în parte, precum și între aceste sectoare; de asemenea, s-au realizat legături telegrafice cu Cartierul generalului Totleben de la Tucenița și al marelui duce Nicolae de la Bogot. Odată cu stabilizarea frontului în jurul Plevnei, s-a trecut la un război de poziție, devenit de „nesuferit” și din cauza vremii neprielnice, în cadrul acestor acțiuni cu caracter local, în ziua de 9 noiembrie a fost cucerită localitatea Rahova²³, de pe malul Dunării, ceea ce a avut un efect pozitiv asupra legăturilor - de toate felurile - ale țării cu Armata de Operațiuni. După mai mult timp trupele otomane au încercat cu disperare să iasă din încercuire (în seara zilei de 27 noiembrie) însă unitățile române și ruse au ripostat și le-au respins pe vechile poziții. În ziua următoare a fost luată cu asalt reduta Grivița 2, Opanezul și Bucovul, iar primele trupe române din al 6-lea Regiment de Linie au intrat în Plevna. Concomitent, au continuat acțiunile dincolo de localitate. Prin predarea comandantului trupelor otomane, generalul Osman Pașa, colonelului Mihail Cristodulo Cerchez, comandantul Diviziei 2 române, se consideră ca terminate luptele de la Plevna; războiul va continua însă până în ianuarie 1878.

În timpul luptelor de la Plevna au avut o largă întrebuințare legăturile telegrafice directe între marile unități și Armata de Operațiuni sau Cartierul General al Domnitorului prin liniile realizate de secțiile de telegrafiști militari. Deși au fost foarte numeroase deranjamente, telegrafiștii militari au reușit, în majoritatea cazurilor, să le înlăture într-un timp relativ scurt și să le redea traficului, care uneori era foarte intens; în situații de deranjamente și întreruperi de lungă durată sau în paralel cu legătura telegrafică prin fir, au fost folosite cu succes, pentru transmiterea unor ordine, „ștafetele” din ofițeri, patrurile și chiar ostași de legătură. Combinarea acestor mijloace, mai ales în situații critice, a asigurat legăturile strict necesare. Astfel, în timpul asaltului cetății Plevna, comandantul Diviziei 2 a fost informat despre părăsirea redutei Grivița 2 de către turci și a comunicat telegrafic acest fapt Cartierului General român. La primirea telegramei, la rândul său, Cartierul General a transmis știrea la Cartierul M.S. principelui (la Poradim) și generalului Totleben, la Tucenița. Știrea n-a ajuns însă la Poradim, întrucât linia telegrafică a fost întreruptă. Atunci s-a trimis un ofițer, însoțit de 4 jandarmi, care au dus telegrama Domnitorului.

Telegrafiștii români au participat însă și la alte acțiuni periculoase pentru îndeplinirea misiunilor lor. O asemenea acțiune s-a petrecut când subunitatea condusă de maiorul Dumitrescu Maican a solicitat o echipă de trei telegrafiști pentru a-i

²³ Cucerirea acestei localități a fost comunicată, la București, de către generalul George Lupu (care avea Punctul de Comandă la Bechet - n.n.), prin linia telegrafică realizată între Poradim și Bechet

asigura nevoile de legătură pe timpul distrugerii monitorului turcesc care naviga pe Dunăre, în zona Vidin. Telegrafiștii au instalat un aparat telegrafic pe un ostrov, de unde maiorul Dumitrescu Maican a condus focul mitralierelor sale. Cei trei telegrafiști, care făceau parte din secțiunea de telegrafie a Companiei 1, au fost decorați, pentru asigurarea acțiunii de scufundare a monitorului turcesc cu „Virtutea Militară”.

Secțiunile de telegrafiști militari din companiile de geniu, care au participat la războiul din 1877-1878, s-au dezvoltat odată cu decretarea mobilizării și au primit efective și materiale din rezervă sau din administrarea Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor (sârmă, cablu, pari, aparate etc.). Pentru asigurarea nevoilor suplimentare de conducere, care priveau legătura Armatei de Operațiuni și a comandantului șef cu țara, nu era prevăzută nici o subunitate de telegrafie, deoarece se considera că această sarcină trebuia să revină Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor, întărită cu efective concentrate prin grija Ministerului de Război. Acest procedeu era necesar din cauza insuficienței mijloacelor la dispoziția secțiilor de telegrafie a armatei.

Aceasta era o soluție mai avantajoasă, în special pentru țările cu armate mici, deoarece nu cerea eforturi economico-financiare prea mari pentru menținerea permanentă sub arme a unui număr mare de specialiști și lua în același timp în considerație faptul că, mai ales pentru nevoile zonelor din spatele trupelor luptătoare, efectivele și mijloacele telegrafiei civile puteau fi folosite la capacitatea maximă. Cu toate că în armata română nu exista încă, la acea dată, o concepție clară asupra modului de folosire a telegrafiei militare în campanie, se poate observa, totuși, o tendință de orientare către asigurarea legăturilor telegrafice în principal prin subunități permanente de telegrafiști, create și existente din timp de pace, care pe timp de război erau ajutate, mai ales pentru zonele din spatele frontului (etapele, zona interioară), de funcționarii civili și, acolo unde era cazul, și de rețelele telegrafice. Acest mod de înțelegere a problemelor, aplicat nediferențiat și neadaptat uneori la specificul acțiunilor militare, a făcut ca pe timpul campaniei din 1877-1878 să apară o serie de neajunsuri determinate de dotarea insuficientă a trupelor cu mijloace de legătură, de efectivele reduse de telegrafiști militari, precum și de lipsa unor convenții sau înțelegeri cu organele și funcționarii Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor privind modul de conlucrare în perioade deosebite. Această situație nu a avut însă efecte prea grave și a influențat într-o măsură mai mică conducerea trupelor, datorită faptului că războiul de independență s-a caracterizat prin lungi perioade de stabilitate și mai puțin de mișcare.

Subunitățile de telegrafiști militari din armata română, care se numeau „de I linie”, erau destinate a asigura legăturile telegrafice între cartierele marilor unități și între acestea și Cartierul General în zonele ocupate de trupe, unde se desfășurau acțiunile de luptă. Rețeaua telegrafică de I linie, care se realiza de secțiunile de telegrafie militară, se interconecta cu rețeaua telegrafică de linia a II-a, deservită de personalul civil al Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor, constituită în principal din liniile și oficiile telegrafice existente, în țară sau pe teritoriul cucerit, completate sau reparate de același personal civil.

Rețeaua de linie a II-a asigura, în principal, asigura nevoile de legătură ale Cartierului General cu interiorul țării. Pentru coordonarea realizării și exploatarea rețelei de linie a II-a se găsea la Cartierul General un oficiar superior din Direcția Poștelor și Telegrafelor care colabora, numai pe bază de bună înțelegere, cu „unul din ofițerii din cartier ce avea direcția telegrafelor”; la fel erau și relațiile dintre dirigințele civil și comandantul subunității de telegrafie de I linie.

Pentru asigurarea nevoilor poștale, atât în timp de pace - la aplicații, concentrări, manevre - cât și în timp de război, se foloseau, la fel ca în toate armatele din lume din acea vreme, efectivele administrației civile de poștă. Serviciul poștal, cu organizarea, modul de funcționare și tehnica specifică din dotare asigura, prin forțe proprii, strângerea, cartarea, expedierea și distribuirea corespondenței, oficiale sau particulare în cadrul armatei. Ministerul de Război avea, în principal, sarcina să asigure la război o parte din personalul auxiliar și mijloacele de transport.

Administrația de poștă și telegraf deschidea, pe lângă Marele Cartier General și cartierele corpurilor de armată și diviziilor oficii poștale²⁴ care, de regulă, se dispuneau pe lângă oficiile telegrafice formând, împreună cu acestea, oficiile telegrafo-poștale. Efectivele oficiilor poștale difereau, în funcție de eșalon, erau între 7 oameni la divizie și peste 30 la Marele Cartier General. Deoarece toate formațiunile poștale erau ale Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor, întreaga lor activitate se desfășura și se conducea după reguli interne proprii cu folosirea imprimatelor și celorlalte documente folosite în traficul civil; din punct de vedere operativ, aceste formațiuni se subordonau însă șefului secțiunii geniului eșaloanelor respective, unde se găseau și reprezentanți ai departamentului civil (șef de circumscripție, oficiar superior sau oficiar inferior), funcție de eșalon.

Pe timpul războiului din 1877-1878, odată cu trecerea trupelor în Bulgaria și dirijarea lor către Plevna, s-au deschis, de către personalul Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor, oficii telegrafo-poștale la Turnu Măgurele și Nicopole iar, mai târziu, la Verbița - Cartierul General al Armatei române de Operațiuni și Poradim - Cartierul comandantului șef al trupelor ruso-române. În acest mod s-a realizat o legătură telegrafo-poștală directă între București, Capitala țării, cu generalul Alexandru Cernat și principele Carol, prin singura linie ce trecea prin oficiile amintite de la Dunăre. Corespondența poștală, oficială și particulară, se transporta cu căruțele pe traseul arătat, cu asigurarea unei paze speciale pe timpul deplasării. Pe aceleași itinerarii, în sens invers, corespondența era expedită de pe front în țară. Toate activitățile poștale erau îndrumate și controlate îndeaproape de către „personalul administrației centrale” a telegrafelor și poștelor, iar supravegherea concretă revenea oficiarului superior gradul I Ștefan Chirițescu, care-și avea „reședința la Turnu Măgurele, punctul de legătură cu țara”²⁵.

Condițiile în care-și desfășurau activitatea oficiile telegrafo-poștale, deservite de funcționarii administrației civile, erau destul de dificile. Fiind în afara frontului, în spatele zonei Armatei de Operațiuni aceste oficii erau lăsate să se „descurce” singure, cum puteau, mai ales că nu erau stabilite responsabilități și nici misiuni de sprijin a

²⁴ În Bulgaria au fost deschise oficii poștale în localitățile Nicopol, Verbița, Poradim, Rahova, Lom Palanca, Nazâr Mahala, Belarda și Arcer Palanka.

²⁵ C. Minescu, *Op. cit.*, p. 368

lor; de asemenea, nu erau stabilite nici relațiile care trebuiau să existe cu trupele și autoritățile militare române din zona de operații. Așa se explică faptul că oficiile telegrafo-poștale nu aveau nici un fel de autoritate față de organele locale - civile sau militare - și că de cele mai multe ori erau nevoite să se instaleze în locuri cu totul nerecomandabile, în corturi, grajduri sau case neîncălzite, fără a dispune de mobilierul strict necesar unei activități cât de cât normale. Un martor ocular, ofițier telegrafist, participant la războiul din anul 1877, scria: „Cum singurul mobilier ce s-a dat la acest oficiu (Verbița - n.n.), cel mai important și care servea interesele întregii noastre armate aflate în campanie, nu consta decât în masa de aparate și dulapul cu baterii, personalul oficiului a trebuit să-și facă singur celălalt mobilier, ca scaune, mese de manipulație, rafturi, pentru cartatul corespondenței și casete pentru conservatul mesageriilor din lăzi de efecte de ale armatei”²⁶.

Pentru ameliorarea situației acestor specialiști, absolut indispensabili și devotați, a căror contribuție la realizarea legăturilor a fost cu totul deosebită, a fost nevoie de intervenția personală a domnitorului care a ordonat generalului Alexandru Cernat ca armata să le dea asistența necesară și să le asigure condiții de muncă mai omenești.

Pe fondul evenimentelor care erau în plină desfășurare, chiar înainte de căderea Plevnei, telegrafia militară a început să fie privită cu mai multă atenție, pentru că numărul întreruperii liniilor de comunicații la sud de Dunăre creștea îngrijorător. Dispersate în cadrul companiilor de geniu, puse la dispoziția marilor unități din compunerea Armatei de Operațiuni, secțiunile de telegrafie, reduse ca număr, nu-și puteau îndeplini misiunile în mod corespunzător, pe de o parte din cauza efectivelor reduse și a materialelor insuficiente, iar pe de altă parte din cauza folosirii exagerate a acestor subunități în afara specialității lor (diverse și numeroase lucrări genistice - șanțuri, tranșee, tunele, drumuri etc.). De aceea, comandamentele operaționale, la sugestiile unor specialiști au considerat că trebuia adoptat un alt mod de organizare și funcționare a telegrafiei militare. Soluția pusă în aplicare prevedea întrunirea celor patru secțiuni de telegrafiști, existente în cadrul celor patru companii de geniu, într-o companie de telegrafie.

În raportul de prezentare a proiectului de decret privind această problemă, care cuprindea o singură frază, ministrul de război ad-interim al României, I.C. Brătianu, arăta: „în împrejurările actuale, simțindu-se necesitatea imperioasă ca cele 4 secțiuni de telegrafie din Batalionul de Geniu să fie întrunite și să se administreze ca companie în parte”²⁷.

Ca urmare, a fost semnat înaltul Decret nr. 1957 la Cartierul General al armatei române din Poradim, în ziua de 19 octombrie 1877, prin care se hotăra înființarea companiei de telegrafie. Această dată reprezintă un moment semnificativ în istoria dezvoltării armei transmisiunilor, apariția primei companii de telegrafie fiind urmarea unor necesități de legătură ivite, mai ales în ultima parte a războiului de independență, la sud de Dunăre. Noua subunitate, denumită Compania 6 Telegrafie, avea un efectiv de 4 ofițeri și 207 soldați - din care 24 manipulanți - precum și 61 cai, 8 trăsurile de stațiune și 4 trăsurile de material. Din punct de vedere organizatoric, aceste

²⁶ *Ibidem*

²⁷ *Monitorul Oastei nr. 25, din 20 noiembrie 1877*

efective și mijloace se grupau în trei servicii: serviciul de linie, serviciul stațiilor și serviciul trenului - ceea ce constituia o noutate.

Compania de telegrafie avea posibilități mai mari, comparativ cu secțiile de telegrafie, pentru realizarea unor lucrări de amploare, mai numeroase, precum și pentru folosirea mai eficientă a materialului la dispoziție. Noua subunitate de telegrafie, intra în compunerea rezervei Marelui Cartier General, urma să asigure, pe lângă legăturile amintite și unele nevoi de legătură ale Corpului de Vest cu marile unități subordonate. Pentru aceasta a început deplasarea de la Verbița către vest, în ziua de 14 decembrie, urmând celelalte trupe; în prealabil, compania a strâns majoritatea liniilor telegrafice din jurul Plevnei, care nu mai erau trebuincioase. Deplasarea spre Vidin s-a făcut în condiții de iarnă, coloana de militari însoțită de căruțele cu materiale tractate de cai sau boi slăbiți, avea să depună mari eforturi în marșul către vest ajungând până la 1 ianuarie 1878, de-abia la Lom Palanka. Din cauza oboselii oamenilor și vitelor, compania a fost cantonată în localitate, pentru odihnă și punerea în ordine a mijloacelor, până în ziua de 4 ianuarie când a primit ordin să întindă linia telegrafică Lom Palanka - Arcer Palanka, ulterior, linia Arcer Palanka - Nazâr Mahala. Folosind în parte materialul de linii capturat de la turci, subunitatea a construit, până la 10 ianuarie 1878, principalele linii telegrafice destinate legăturilor Marelui Cartier General, instalat la Nazâr Mahala, cu Corpul de Vest și cu marile unități subordonate acestuia. Treptat, rețeaua telegrafică s-a dezvoltat; lucrări de construcții linii au continuat să se realizeze și în zilele de 13 și 14 ianuarie, când s-au întins circuitele Nazâr Mahala – Belarada (Cartierul Diviziei 1) și Nazâr Mahala - Trânek (Cartierul Diviziei 4).

Marșul spre Vidin și acțiunile desfășurate în jurul acestuia au cerut din partea telegrafiștilor eforturi pentru realizarea liniilor telegrafice și menținerea continuității legăturii; s-au prelungit, în special prin cablu, unele din liniile construite anterior, s-a constituit un număr mai mare de echipe, inclusiv mobile, de înlăturarea deranjamentelor și paza liniilor telegrafice care au devenit foarte lungi. S-au destinat efective de telegrafiști și pentru întreținerea cablului subfluvial dintre Lom Palanka și Rastu care asigura legătura de cooperare cu trupele rămase la nord de Dunăre, în Oltenia. Această linie telegrafică subfluvială, dintre Lom Palanka și Rastu fusese realizată în ziua de 24 decembrie 1877 de către personalul civil al Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor, la insistența și cu participarea directă a șefului statului major al armatei, colonelul Ștefan Fălcoianu²⁸. Tot în ziua de 24 decembrie - se menționează în lucrarea *Istoricul războiului din 1877-1878* - colonelul Fălcoianu, însoțit de personalul telegrafic civil (care se temea să treacă Dunărea din cauza sloiurilor de gheață) se imbarcă pe un ponton de fier și trecu Dunărea cu tot materialul trebuincios pentru stabilirea comunicațiilor telegrafice cu Bucureștii și cu Calafatul. Această operațiune, deși, cu multă anevoință, se execută până seara, când s-a și raportat M.S. Domnitorului dispozițiunile luate pentru mersul înainte al trupelor²⁹.

²⁸ La 5 mai 1876, Ștefan Fălcoianu, având gradul de locotenent-colonel, a fost numit în funcția de director general al Administrației Poștelor și Telegrafelor. La 5 aprilie 1877 a fost rechemat în armată, ca director în Ministerul de Război, în locul lui fiind numit maiorul C. Pilat.

²⁹ *Istoricul războiului din 1877-1878...*, p. 927.

Echipele de pază a circuitelor și înlăturare a deranjamentelor de pe liniile telegrafice construite în Bulgaria s-au izbit, chiar de la începutul campaniei, atât de lipsa unor materiale și tehnică de specialitate cât și, mai ales de insuficiența unor mijloace mobile cu care să se deplaseze rapid și oportun în punctele vulnerabile, pentru a înlătura defecțiunile ivite, foarte numeroase deși erau construite pe pari, în același mod ca liniile cu sârmă. Cu toate acestea, deranjamentele au rămas o „problemă”, fiind cunoscute multe cazuri când cablul telefonic „dispărea pe distanțe de 10-12 m, fiind luat atât de trupele noastre cât și de detașamentele rusești și cavaleria care se servea de el ca de o frânghie spre a face legături”³⁰.

Până la încheierea armistițiului, subunitățile Companiei 6 Telegrafie au mai realizat linii telegrafice între Belarada-Rupcea-Smârdan, Smârdan-Vidin, Vidbol-Vidin și au instalat un post telegrafic în Vidin. O parte din aceste linii (Vidbol-Vidin etc.), realizate pe timpul deplasării și luptelor, inițial cu cablu de campanie și în condițiuni tehnice nu dintre cele mai bune, au fost înlocuite ulterior cu sârmă de cupru, fapt ce a dus la o mai mare stabilitate a legăturii, asigurându-se și o audiție superioară. Aceste noi construcții de linii s-au realizat într-un timp record prin eforturile colective ale tuturor telegrafistilor, ofițeri, subofițeri, sergenți și soldați sau specialiști ai Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor, din rândul cărora s-au evidențiat locotenentul Ionescu V. și sergenții Gheorghe Stan, Cojescu Gheorghe și Ivanovici Dumitru. O parte din ei au primit decorații, ca o răsplată a muncii depuse, dar majoritatea au rămas pentru totdeauna doar cu satisfacția misiunii îndeplinite așa cum se va întâmpla și în campaniile viitoare ale armatei române.

Mulți specialiști civili ai Administrației Poștelor și Telegrafelor³¹, mobilizați pentru Armata de Operațiuni sau din zona interioară au asigurat buna funcționare a serviciului poștal și a legăturilor telegrafice către țară în condiții la fel de vitrege. Nume ca cele ale dirigintelui oficiilor de campanie Stoicescu, oficiantului inferior Dumitrescu A.I., oficiantului superior gradul I Ștefan Chirițescu sau ale oficanților Benedict Constantinescu, Marcel Teodorescu, Constantin Pop, G. Rădulescu, Ion Gherman, Al. Mincopol, G. Tănăsescu, S. Băscăneanu și ale elevilor telegrafisti Gr. Boboceanu, S. Periețeanu, M. Stoicescu, Lazăr Gheorghe, Constantin Brădeanu etc. vor rămâne alături de cele ale telegrafistilor militari, în cartea de aur a armatei române, a transmisiunilor. Ele simbolizează ideea de conlucrare și colaborare care trebuie să existe între transmisioniștii civili și militari pentru rezolvarea problemelor specifice, atât în timp de pace cât și în timp de campanie.

Încheierea, la 19 februarie 1878, a păcii de la San Stefano³² și întoarcerea trupelor române în țară a însemnat și desființarea oficiilor telegrafo-poștale instalate la sud de Dunăre; personalul Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor care le deservea s-a întors și el în patrie, fiind repartizat la oficiile civile pentru completarea efectivelor, în vederea funcționării rețelei telegrafo-poștale interne, precum și pentru înființarea oficiilor poștale din Dobrogea (Constanța, Medgidia, Negru Vodă, Cernavoda, Ostrov, Tulcea, Chilia, Mahmudia, Isaccea, Măcin, Babadag).

³⁰ Căpitan C.Z. Boerescu, *Câteva cuvinte asupra telegrafiei militare*, în „Revista Armatei”, nr. 9/1883.

³¹ D.G.P.T., a fost militarizată pe durata războiului din 1877-1878.

³² Localitate în Turcia; astăzi se numește Yeşilkoy.

Compania 6 Telegrafice, ale cărei subunități erau răspândite pe toată zona de operațiuni a Corpului de Vest, a început strângerea liniilor telegrafice în ziua de 17 februarie 1878, urmând a se concentra ulterior, cu toate materialele și efectivele la Vidin, de unde urma să treacă Dunărea în țară. Până la începutul lunii martie, pe măsură ce marile unități române se concentrau în Oltenia, telegrafiiștii au continuat cu acțiunea de ridicare a materialului telegrafic întins în Bulgaria, făcând verificările și reparațiile strict necesare cablului, sârmei și aparatelor strânse, după care acestea au fost grupate pe mijloace de transport și pregătite pentru deplasare. Cum se va întâmpla și mai târziu, transmisioniștii din 1878 au fost printre ultimii luptători care au revenit în țară din Bulgaria, după ce și-au îndeplinit toate misiunile privind sistemul telegrafic construit; trecerea Dunării spre țară a avut loc în ziua de 11 martie, după mutarea Marelui Cartier General la Calafat, localitate unde s-a concentrat, cu toată tehnica și efectivele, până la 16 martie. După sosirea ultimelor eșaloane rămase să strângă linia telegrafică Lom Palanka-Arcer Palanka, Compania 6 Telegrafice s-a deplasat la Craiova unde a rămas de la 18 martie până în ziua de 15 mai 1878 când a plecat spre Târgoviște pe itinerarul Balș, Slatina, Negreni, Lunca Corbului, Pitești, Găiești. După un marș foarte lung, cu multe zile de repaus, compania a ajuns la destinație, în ziua de 26 mai 1878.

Deplasarea companiei de telegrafice la Târgoviște s-a înscris într-un plan de ansamblu care prevedea unele dislocări și redislocări ale marilor unități ale armatei noastre din Oltenia și concentrarea lor în zona Târgoviște, Curtea de Argeș, Slatina. Evident, toate aceste activități necesitau legături. Ele au fost asigurate prin linii telegrafice și prin întărirea oficiului Târgoviște cu funcționari detașați din viața civilă.

Pentru unele nevoi deosebite s-a construit linia telegrafică permanentă, de importanță strategică, de-a lungul Dâmboviței, de la Târgoviște la Câmpulung, pe o lungime de peste 60 km, prin localitățile Gheboieni (unde s-a instalat și un oficiu telegrafic), Voinești, Gemenea, Cetățeni, Stoenesti. Lucrarea a fost condusă personal de comandantul companiei, căpitanul Gheorghiu, ajutat de locotenentul Ionescu și sublocotenentul Georgescu.

Construirea liniei, începută la 4 iunie 1878, s-a făcut cu sârmă pusă la dispoziția armatei de către Administrația Poștelor și Telegrafelor ai cărei specialiști au făcut recepția lucrării după ce în prealabil au fost introduse capetele circuitului în cele două oficii terminale, Târgoviște și Câmpulung. Din memoriile unui oficiar telegrafist participant în comisia de recepție a acestei lucrări terminată la 12 iunie, rezultă că verificările s-au făcut cu toată exigența, observându-se „forma și dimensiunile stâlpilor, iar la distanța de 50 de stâlpi, șeful de cantonieri se suie pe câte un stâlp să constate starea izolatoarelor, a consolelor și a firului telegrafic, ceea ce s-a și făcut pe toată linia până la Câmpulung”³³. O linie de 60 km realizată de 60 militari în 8 zile constituie un lucru deosebit pentru acele vremuri când mijloacele de realizare a lucrărilor și cele de transport materiale erau cu totul rudimentare și insuficiente.

După Congresul de la Berlin, încheiat la 1 iulie 1878, domnitorul Carol semnează la Sinaia, la 29 iulie 1878, înaltul Decret nr. 1840 prin care s-a stabilit că

³³ Simion Periețeanu, *Op. cit.*, p.33.

„armata este pusă pe picior de pace, pe ziua de 5 august 1878”³⁴, toate comandamentele și serviciile armatei fiind demobilizate. Ca urmare, pe data de 27 august, Compania 6 Telegrafie s-a deplasat de la Târgoviște la București unde, împreună cu celelalte companii de geniu, a fost inclusă în Batalionul 1 Geniu. Aici telegrașiștii militari s-au pregătit pentru ziua de 8 octombrie 1878, stabilită de principele Carol pentru intrarea triumfală în Capitală a trupelor participante la războiul de independență. Cu această ocazie au fost decorați, pe câmpia de la Băneasa, drapelele de luptă ale unităților cu medalia „Crucea Trecerii Dunării”, după care a urmat defilarea; Batalionul de Geniu, era comandat de maiorul Panait Donici.

Începând cu data de 5 octombrie 1878, Compania 6 Telegrafie a fost desființată prin înaltul Decret nr. 2253, iar „cele 4 secțiuni ce compun această companie vor lua în Batalionul de Geniu locul lor de mai înainte”, adică în cadrul companiilor de geniu.

³⁴ *Monitorul Oastei nr. 19*, din 31 august 1878